

Saraç, Hakan (2023). *İnanışlar ve Gelenekler Bağlamında Türk ve Slav Kültürlerinde Renk Sembolizmi*, Ankara: Günce Yayınları. 158 sayfa. ISBN:978-625-8264-76-0

Dr. Öğr. Üyesi Sinan YAMAN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

sinan.yaman@gop.edu.tr

ORCID : 0000-0002-6951-3432.

e-ISSN: 2667-4173

UHAD, 2025, 8/1, 133-141.

Kitap İncelemesi / Book Review

<https://doi.org/10.61729/uhad.1666096>

Geliş Tarihi / Date Received: 26.3.2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 11.5.2025

Yayın Tarihi / Date Published: 31.5.2025

Atıf / Citation: YAMAN, Sinan (2025). “İnanışlar ve Gelenekler Bağlamında Türk ve Slav Kültürlerinde Renk Sembolizmi”, (Kitap İncelemesi), *UHAD/Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 8/1, s. 133-141.

Renkler, insanoğlunun evreni algılama sürecinde ortaya çıkan bir duyum olarak görülebilmektedir. Ölçünlü dilde, “Cisimler tarafından yansıyan ışığın gözde oluşturduğu duyum.” (Türkçe Sözlük, 2005: 1652) olarak tanımlanan renkler, toplum ile kültür odağında

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-Gayriticari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) altında açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

farklı öğelerle çevrenmekte, yeni anlamlar kazanmaktadır. Bu bağlamda, renklerin hemen hemen her toplumda farklı anlamlar kazandığı, renklere işlevler yüklendiği görülür. Renklere yüklenen bu sembolik anlamlar, millî veya evrensel olabilmekte, halkın düşünce dünyasını temsil eden inançlar ile gelenek ve pratikler içerisinde de kendine yer bulabilmektedir. Renklerin kültürle olan ilişkisinin peşine düşen araştırmacılardan birisi Hakan Saraç'tır. Rus Dili ve Edebiyatı bölümü lisans programı mezunu olan Saraç, yüksek lisans eğitimini Doç. Dr. Olga Kuseva yönetiminde hazırladığı, *Seni seviyorum, Moskova! Filmi Perspektifiyle Türk Öğrencilere Kültür ve Dil Yetkinliği Kazandırmada Metotlar Oluşturma* (2012) isimli teziyle; doktora eğitimini ise *Rusça ve Türkçe Dil Materyallerinde Doğa-Peyzaj Kod Kültürleri* (2017) isimli teziyle Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde tamamlamıştır. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı bölümünde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Hakan Saraç'ın bilimsel çalışmalarının halk bilimiyle Rus dili ve edebiyatı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Türk ile Rus kültürleri üzerine karşılaştırmalı çalışmalar yapan yazarın, farklı bakış açılarıyla incelediği renkler başta olmak üzere, kod kültürleri, geleneksel dünya görüşü, kültür dil bilimi ve söz varlığı konularında hazırladığı akademik çalışmaları vardır.

Türk kültüründe renkler üzerine hazırlanan bilimsel çalışmalar vardır. Karabaş'ın *Dede Korkut'ta Renkler* (1996), Genç'in *Türk İnanışları İle Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı -Kırmızı-Yeşil* (1997), Otyzbyay'ın *Türk Kavram Sisteminde Renkler* (2019) ile Yıldırım'ın *Türk Kültüründe Renkler* (2022) gibi eserler, Türklerde renkleri inceleyen kitap formatındaki çalışmalardır. Dede Korkut boylarından “Dirse Han Oğlu Boğaç Han” ile “Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması” boyları özelinde inceleme yapan Karabaş'ta, “Renklerin doğal kullanımı üzerine değil, renklere insanların yüklediği duygusal yükleri yansıtan ekinel kullanımları üstüne” (1996: 7) çalışılmıştır. Genç'te ise “Renklerin sembolik anlamlarının yanı sıra kazandıkları millî ve manevî değerler üzerinde” (1997) durulmaktadır. Özellikle sarı-kırmızı-yeşil renkler üzerine yoğunlaşan bu çalışma, renklerin belli bir etnik gruba mal edilemeyeceği gerçeğini de ortaya koyması bakımından önemlidir. Otyzbyay'da, “Teoride renk kavramının ve pratikte tarihsel ve çağdaş Türk yazı dillerinin esasında, öz Türkçe renk adlarının temel ve yan anlamlarının anlam bilimi içerisinde, bilişsel anlam bilimi ve kültürel dil bilimi bakımından incelenmesi” (2019: 7) yapılmıştır. Yıldırım (2022: 19)'da on renk seçilmiş, “Ak, al, ala, boz, gök, kara, kır, kırmızı, sarı, yeşil” renkleri özelinde, “Türk kültüründe maddi ve manevi olarak renkleri ayrı ayrı incelemeye ve kullanım misalleri ile sunulmaya” çalışılmıştır. Bu çalışmalara bakıldığında, Türk toplulukları ile Türk dünyası özelinde hazırlandıkları görülmektedir. Saraç (2023)'te ise, karşılaştırmalı yöntem kullanılarak Türk ve Rus/Slav kültürleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu kültürlerin geleneksel dünya görüşünde renklere olan bakış, dilsel verilerden hareketle halk bilimsel bir açıdan bir yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle eser, Türk kültüründe renkler üzerine yapılan akademik çalışmalara katkı sağlayacak niteliktedir.

İnanışlar ve Gelenekler Bağlamında Türk ve Slav Kültürlerinde Renk Sembolizmi adını taşıyan kitap, kısaltmalar ve ön sözle başlayıp giriş mahiyetindeki “Kültür Bağlamında Renk Sembolizmi” adını taşıyan başlıktan sonra altı müstakil bölüm, sonuç, Rusça ile Türkçe

hazırlanmış kaynakça, resimler için özel olarak hazırlanan çevrimiçi kaynaklar kısmıyla sona ermektedir. Çalışmada her bölüm bir başlık temelinde adlandırılmıştır.

Renkler konusunun disiplinler arası bir bakışla karşılaştırmalı olarak ele alındığı bu çalışmanın “Ön Söz” kısmında, kitabın teorik zeminini oluşturan araştırmanın amacı, kapsamı, teorik temeli ile araştırmada incelenen eserler ve kullanılan yöntem üzerinde durulmuştur. İlk olarak, çalışmanın konusu olarak Türk ile Slav topluluklarında nazar, doğum, kötü ruhlar, büyü, giyim-kuşam ve bayrak temaları üzerinde gelişen renk sembolizminin inanç ve geleneklerdeki görünümü belirlenmiştir. Bu başlıkta, renk kavramının her iki toplum için ifade ettikleri, halk kültürü unsurları olarak nitelenen nazar, sihir, düğün, ölüm gibi inanışlar ile gelenekler aracılığıyla somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, farklı disiplinler bünyesinde hazırlanan Türkçe-Rusça kaynaklardan yararlanılarak renklerin anlamsal ve işlevsel özelliklerinin ortaya konulduğu ifade edilmiştir. Türk ile Slav topluluklarında renk sembolizmini tespit edebilmek için, “Tarihi kaynaklar, inceleme yazıları, sözlükler, mitolojik ve folklorik bilgileri içeren ansiklopediler” (Saraç, 2023: 8) olmak üzere çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmanın hazırlanma sebebi olarak “Gelenekselden moderne Türk ile Slav halklarının inanç ve kültürleri ekseninde renklerin sahip olduğu sembolik anlamları ve çağrışımları üzerine daha önce ülkemizde neredeyse hiçbir çalışmanın yapılmamış olması” (Saraç, 2023: 8) gerekçeleri sunulmaktadır.

“Kültür Bağlamında Renk Sembolizmi” başlığında, öncelikle renk sembolizminin ne olduğu, etki alanları, çeşitleri, farklı kültürlerde yüklenen anlamları, ulusların inanışlara gelenekleri bağlamında nasıl şekillendiği ve çalışmaya kaynaklık eden dillerin söz varlıklarında nasıl ortaya çıktığı genel olarak verilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, Türk ve Slav kültürlerinin halk anlatılarında bazı renkler (ak/beyaz, al/kırmızı/kızıl, kara/siyah, gök/mavi sarı, yeşil) özelinde çeşitli uygulamalarla örneklendirmeler verilmiştir. Bu başlığın ana temasını, “Farklı etnik kökene sahip olan Türkler ile Slavların kültür hayatlarında renk sembolizminin nasıl ve ne şekilde tezahür ettiğini belirlemek” (Saraç, 2023: 12) şeklinde özetler.

Saraç, çalışmasını altı ana bölümle bu bölümlere ait alt başlıklar altında oluşturmuştur. “Nazar” başlığıyla oluşturulan birinci bölüm, “Türklerde Nazar ve Gök-Mavi Renk” ile “Slavlarda Sglaz (Nazar) ve Siyah Renk” adlarıyla iki ana başlık altında temellendirilmiştir. Bu bölümde, nazar inancının hemen hemen her toplumda var olduğu belirtilmekte ancak bu inancın renklerle olan ilişkisinin değişiklik gösterdiğine dikkat çekilmektedir. Türk ve Slav topluluklarının renklerle olan ilişkileri örnekler üzerinden sunulmuştur. “Türklerde Nazar ve Gök-Mavi Renk” başlığında Türk kültüründe gök-mavi renk ile nazar arasındaki ilişki inanç, gelenek ve uygulamalar odağında ele alınmıştır. Nazar sözcüğünün etimolojisinden başlanarak, bu sözcükle ilişkili olan gök-mavi rengin eski Türk topluluklarından itibaren günümüze kadar var olma şekilleri üzerinde durulmuştur. Türk kültüründe genellikle olumlu kavramlarla ilişkilendirilerek kutsiyet atfedilen gök renginin nazar inancıyla birlikte olumsuz bir kullanıma dönüştüğü ifade edilmektedir. Bu dönüşüm, özellikle gök-mavi göz rengine sahip kişilerin kötü enerji yaydıkları veya zarar verdikleri inancıyla karşımıza çıkmaktadır. Zararlı etkilerinden korunmak için de bu inançla ilgili ritüellerin yapıldığı ve nesnelerin kullanıldığı belirtilmektedir. Kapıların gök-mavi renge boyanması, kapı eşiklerine, değer atfedilen hayvanlara veya eşyaların üzerine nazar boncuklarının takılması gibi birçok farklı

uygulamaya çeşitli Türk topluluklarında rastlanıldığı ifade edilmektedir. Türk topluluklarında nazarla ilişkilendirilen renk genellikle gök-mavi olsa da *ak*, *kara* ve *kırmızı* renklerin de koruyuculuğu üzerinde durulmuştur. “Slavlarda Sglaz (Nazar) ve Siyah Renk” alt başlığı altında Slav kültüründe nazar inancı ile *siyah* renk arasında kurulan ilgi açıklanmıştır. Öncelikle *sglaz* sözcüğünün anlamı ile nazar anlamında kullanılan *durniye glaza*, *çorniye glaza* gibi ifadelerin kullanıldığı belirtilmektedir. Slav topluluklarında siyah rengin, bu inanç etrafında gelişen etkisi, “Koyu renk gözleri olan kişiler uğursuz ve bahtsız olduğu için nazar ile bağdaştırılırdı” (Saraç, 2023: 23) şeklinde açıklanmaktadır. Buna göre, siyah renk doğrudan göz rengi dolayısıyla olumsuz bir anlam taşımakta ve nazar inancını doğurmaktadır. Slav topluluklarında nazardan korunmak amacıyla *siyah*, *beyaz* ve *kırmızı* rengin önemli olduğuna ve halk inançlarında da kendine yer bulduğuna dikkat çekilmektedir. Nazarın olumsuz etkilerinden korunmak amacıyla, yiyecekler, boya uygulamaları ve birtakım eşyalarla birlikte beyaz ile kırmızı renk kullanıldığı belirtilmiştir. Bu uygulamalarla ilgili unsurlar, konuyla ilgili görsellerle de desteklenmiştir. Bu bölümün, özellikle Rus kültüründe nazarla ilgili çalışma yapacak araştırmacılara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

“Doğum” adını taşıyan ikinci bölüm, “Türklerde Doğum Hadisesi ve Al (Kırmızı) Renk” ile “Slavlarda Doğum Hadisesi ve Kırmızı Renk” olmak üzere iki ana başlık üzerinde oluşturulmuştur. “Türklerde Doğum Hadisesi ve Al (Kırmızı) Renk” başlığında, Türk toplumunda ve kültüründe doğumla ilişkilendirilen *al-kırmızı* rengin halk inancı ve uygulamalarındaki yeri ortaya konulmuştur. Türk kültüründe *al-kırmızı* renk doğrudan doğumla ilişkilendirilse de bireyin yaşam evrelerini temsil eden ergenlik ve düğün kavramları etrafında da şekillendiği görülmektedir. Ancak *al-kırmızı* rengin doğum hadisesinin her aşamasında yer almasının, doğrudan bu renkle ilişkilendirilmesine neden olduğu aktarılmaktadır. *Al-kırmızı* renklerinin, Türk halk inanç ve uygulamalarının *alkarısı* ve *albastı* kavramları ekseninde ortaya çıktığı ve şekillendiği üzerinde durulmuştur. Geleneksel Türk inançları içerisinde önemli bir yere sahip olan “*Alkarısı*”, özellikle lohusa kadınlara musallat olarak onlara zarar veren ve ölümüne sebep olan kötücül bir ruhtur” (Yaman ve Yaman, 2020: 143). *Alkarısı* ve aynı görevdeki “*albastı*”, özellikle doğum sonrasında lohusa olan annenin içinde bulunduğu psikolojik ve fizyolojik durumundan yararlanarak musallat olan varlıklar olarak tasavvur edilmektedir. Bu varlıklardan korunmak için *al-kırmızı* renkte eşyaların kullanıldığı belirtilmektedir. “Slavlarda Doğum Hadisesi ve Kırmızı Renk” başlığında *kırmızı* rengin Slav topluluklarında ne ifade ettiği, doğum kavramı etrafında oluşturduğu anlam ekseni, halk inanç ve uygulamalarındaki yeriyle ilgili bilgiler verilmektedir. Bu topluluklarda *kırmızı* rengin, kadınlardaki adet, lohusa kanıyla bağlantılı olarak üremenin, yaşamın sembolü olarak algılandığı ve güzellik ile şifanın rengi olduğuna inanıldığı ifade edilmektedir. Slav topluluklarında lohusa kadına musallat olan farklı varlıklar hakkında bilgi verilmekte ve bunlardan korunmak için birtakım ritüellerin yapıldığından bahsedilmektedir. Bu bölümde, insanoğlu için önemli bir geçiş dönemi olan doğumla ilgili inanışlar, renklerle ve mitolojik varlıklarla özdeşleştirilerek verilmiştir. Özellikle Rus/Slav kültüründe doğum ve büyü arasındaki ilişki ile büyü yapımında kullanılan materyallere yer vermesi bakımından önemli görülmektedir.

“Kötü Ruhlar” adını taşıyan üçüncü bölüm, “Türklerde Kara İyeler ve Kara Renk” ile “Slavlarda Kötü Ruhlar ve Renkler” olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. “Türklerde Kara İyeler ve Kara Renk” adını taşıyan bu başlıkta insanları olumsuz anlamda etkileyen olağanüstü varlıklar olarak nitelenebilecek çeşitli varlıkların *kara* renk ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Türk kültüründe kara renginin kullanım alanı ve özellikleri oldukça geniştir. Bu rengin anlam özelliklerin şekillenmesinde, öncelikle olarak mitolojik düşünce yapısının etkili olduğu düşünülmektedir. Türk mitolojisinde kara, *yerin rengi*, *kara yer*, *kara toprak* gibi ifadelerle kendine yer bulmuş ve yer altındaki kötü ruhlar bu renkle ilişkilendirilmiştir (Ögel, 2014: 338-340). Mitolojide genellikle olumsuz anlamlarla kendine yer bulmuş olan bu renk, Türk halk kültüründe de bu anlamını önemli ölçüde korunduğu ve çeşitli adlandırmalarla bir söz varlığının oluşturulduğu tespit edilmiştir. Türk dilinde kara renk ilişkisiyle ortaya çıkan kötü ruhlar; “Karacongolos, kara-kura, karakorşak, kamos, kayış ayak, at binen cin, Çarşamba karısı, ağırlık” (Saraç, 2023: 40) şeklinde sıralanmıştır. Bu adlandırmaların yanında, Türk inanç sistemlerinde geçen ve kara renk ile bağlantılı olan *erlik*, *karabasan*, *kamos*, *karakoncolos*, *kara-kura*, *karakorşak* gibi varlıklar etrafında şekillenen inanç ve uygulamalar hakkında da bilgiler verilmiştir. “Slavlarda Kötü Ruhlar ve Renkler” başlığında ise, Slavların kötücül varlıkları yer altı mitolojisiyle bütünleştirdikleri belirtilmekte ve bu varlıkların “kirli/kötü güç”, “kirliler” olarak adlandırıldığı ifade edilmektedir. Bu toplulukların alt mitolojik sisteminde kötücül varlıklar, iblisler, ruhlar ve şeytani özelliklere sahip kişiler olarak kendi içerisinde sınıflandırılmıştır. Bu kötücül varlıklardan “Çernobog, Çyort, Bes”’in Slav topluluklarının inanç ve uygulamalarındaki yeri ve renklerle kurdukları ilişkiler hakkında bilgi verilmiştir. Slav topluluklarının inançlarında görülen kötücül varlıkların beden-yüz renkleri, dış görünüşleri ve kullandıkları eşyaların genellikle siyah olmasından dolayı bu renkle ilişkilendirildikleri belirtilmektedir. Bu bölümde, Türk kültüründeki kötücül varlıklara nispeten az yer verildiği tespit edilmiştir. Rus/Slav kültürlerinde yer alan birçok kötü varlığın ise daha detaylı ve zengin görsellerle desteklenerek işlendiği belirlenmiştir. Bu bölümün Rus/Slav alt başlığının, özellikle Rus halk inançları üzerine çalışma yapacak bilim insanları için iyi bir başvuru kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Dördüncü bölüm, “Büyü” adını taşımakta ve “Türklerde Büyüsel Uygulamalar ve Renkler” ile “Slavlarda Büyüsel Ritüeller ve Renkler” olmak üzere iki başlıktan oluşmaktadır. “Türklerde Büyüsel Uygulamalar ve Renkler” alt başlığı altında, Türk toplumunun en eski inanç sistemlerinden itibaren hastalıkların sağaltılması, maddi ve manevi kötülüklerden arınması, sağlık, huzur ve mutluluk gibi arzu edilen emeller için çeşitli büyüsel uygulamaların yapıldığı üzerinde durulmaktadır. Büyücülük, şifacılık ve falcılık gibi uygulamalarda, bu amaçlar doğrultusunda kullanılan bazı özel renkler vardır. Bu uygulamalarda kullanılan renklerden biri al/kırmızı olarak zikredilmektedir. Bu rengin ateş kültü etrafında şekillendiği ve al rengin koruyucu, arındırıcı ve tedavi edici işlevler yüklendiği vurgulanmaktadır. Bu özellik etrafında ortaya çıkan *alaslama* kavramına dikkat çekilmekte ve bu kavram etrafında gelişen inanç ve ritüellerin tedavi edici özelliğine değinilmektedir. Büyü uygulamalarında, zarar vermek için kara büyü; kötülüklerden korunmak için ak büyü uygulandığı belirtilmektedir. Bu renkler dışında, halk anlatılarında özel kullanımlarla karşımıza çıkan renklerden bahsedilmektedir. Büyü aracı olarak “sarı tarak”, çocuk sahibi olmak için “kırmızı elma”, yürüyemeyen çocuklar için “kırmızı iplik” gibi örneklemelere de

yer verilmiştir. “Slavlarda Büyüsel Ritüeller ve Renkler” başlığında, Slav topluluklarının olumlu-olumsuz amaçlar doğrultusunda büyü ritüelleri gerçekleştirdiği ve bu ritüellerde de koruyucu olduğuna inandıkları bazı renkleri kullandıkları aktarılmaktadır. Büyü ritüellerinde kullanılan renklerden biri kırmızıdır. Ateş kültüyle bağlantılı olarak kırmızı renkte olan tılsım, koruyucu ve nazarlık gibi nesnelerin kullanıldığı ve bunların bütün kötü durum, olgu ve olaylardan koruduğuna inanıldığı belirtilmektedir. Slav topluluklarının büyü ritüellerinde ve uygulamalarında kullanılan renklerden biri de siyahtır. Bu renk, hastalıkların tedavi edilmesinde yardımcı olduğu/olacağı düşüncesiyle, “Korkuyu yenmeleri için çocukların siyah renkli kürk montla konulması, boğmaca tedavisinde içeceklere siyah boncuk konulması, yüksek ateşte siyah domuzun karaciğerinin yenmesi...” (Saraç, 2023: 80) gibi çeşitli uygulamaların varlığına dikkat çekilmektedir. Slav kültüründe büyücülük, kâhinlik ile falcılıkta iyi-kötü çatışmasını yansıtan *siyah-beyaz* renklerin kullanıldığı ve bu renklerin yorumlandığı belirtilmektedir. Bu renkler dışında, Slav inanç ve uygulamalarında *yeşil* ile *sarı* rengin olumlu; *mavi* rengin ise olumsuz anlamlar yüklendiğine yer verilmiştir. Bu bölümde, müstakil olarak büyü olgusuna yer verildiği, her iki kültürde de ritüeller ile uygulamalar bağlamında büyüün ve büyüsel unsurların renklerle olan ilişkisinin detaylı olarak ele alındığı görülmüştür.

“Giyim-Kuşam” adını taşıyan beşinci bölüm, “Türk Devlet ve Ordu Kademesinde Kıyafetler”, “Türk Yaşamında Giyim-Kuşam Renkleri” ile “Slav Devlet ve Ordu Yönetiminde Kıyafetler ve Renkleri”, “Slav Yaşamında Giyim-Kuşam Renkleri” olarak kendi içerisinde dört alt başlığa bölünmüştür. “Türk Devlet ve Ordu Kademesinde Kıyafetler” başlığında Türk toplumunun devlet ve ordu geleneğinde kullanılan renklerle ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre, Hunlardan itibaren devlet adamları ve askerlerin *beyaz* rengi *ululuk*, *adalet* ve *gücün sembolü* olarak kullandıkları belirtilmiştir. Beyaz-ak rengin sancaklarda, atlarda ve elbiselerde kullanıldığı, örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Beyaz renk dışında *al* renk de hakanlık ve saltanat rengi olarak nitelenmekte ve hükümdarlık sembolü olarak tuğralarda, otağlarda ve kıyafetlerde kullanıldığı üzerinde durulmaktadır. Siyah rengin özellikle *Gazneniler* döneminde *hâkimiyet alameti* olarak görüldüğü, bu doğrultuda kullanımların tercih edildiği vurgulanmaktadır. “Türk Yaşamında Giyim-Kuşam Renkleri” başlığında, Türklerin bir gereksinim olan giyim eşyalarını özenle seçtikleri, eşyalarda kullanılan renklere anlamlar ve işlevler yükledikleri belirtilmektedir. Türk toplumunda giyim-kuşamla ilgili özelliklerin şekillenmesinde çeşitli inanç, gelenek ile uygulamaların etkili olduğu üzerinde durulmaktadır. Türk kültüründe kutsiyet, ölüm, yas *mavi* renk; iyilik, saflık *beyaz* renk; ergenlik, düğün, murat *al* renk; ölüm, yas *kara* renk; bahar ve bayramın ise *yeşil* renklerle sembolize edildiği görsellerle desteklenen yazılı örneklerle sunulmuştur. “Slav Devlet ve Ordu Yönetiminde Kıyafetler” başlığında, *beyaz*, *altın* rengi ve *kırmızı/kızıl* rengin siyaset ve ordu geleneğinde yüklendiği anlamlar hakkında bilgi verilmiştir. *Hâkimiyet* ile *gücün sembolü* olarak görülen beyaz rengin önemi, güneşle ilişkilendirilerek vurgulanmıştır. Bu renk dışında, güçle ilişkili olarak *altın* renginin taht, kumaş, giysi ile süslenmeyle ilgili çeşitli eşyalarda somutlaştırıldığına yer verilmiştir. Altın rengin güç dışında, *seçilmişlik*, *mutluluk* ve *yüce olmanın* bir göstergesi olarak da görüldüğü, Rus çarının tören kıyafetlerinin seçilmesinde bu özelliklerin ön plana çıkartıldığına dikkat çekilmektedir.

Bu renk dışında, *Kremlin Sarayı*'nda kullanılan *kırmızı sundurma* ve *altın sundurma* tabirlerinden hareketle kırmızı rengin de güç göstergesi olarak sembolize edildiği belirtilmektedir. Mekânlar dışında, yöneticilerin kıyafetleriyle eşyalarında da kırmızı rengin kullanılmasının yüksek sosyal statüyü bildirdiği aktarılmaktadır. Kırmızı renk, 1917'de gerçekleştirilen *Bolşevik Devrimi*'nin arkasında olan işçi sınıfının savunduğu görüşleri de sembolize etmektedir. “Devrimin sembolü olarak kızıl, bayraklara, sloganlara, söylemlere ve gösterilerde katılanların taktıkları kurdeleler” (Saraç, 2023: 98) ifadesi de bu durumu tanımlamaktadır. Askeri alanda kıdem ile rütbe bildiren işaretlerde, askeri söylemde, “*Kızıl Ordu, Kızıl Bayrak, Kızıl Donanma, Kızıl Muhafızlar, Kızıl Yıldız*” (Saraç, 2023: 99) gibi terimlerin ortaya çıktığı da vurgulanmıştır. “Slav Yaşamında Giyim-Kuşam Renkleri” isimli başlıkta, Slav topluluklarının inanış ile kültürleri etrafında şekillenen kıyafet gelenekleri ve hâkim olan renkler hakkında bilgi verilmiştir. Bu toplulukların kıyafetlerinin genellikle pagan inancı etrafında şekillendiği, *kırmızı, beyaz, siyah, altın* rengi, *yeşil, sarı* ile *mavi* renklerin kullanıldığı üzerinde durulmuştur. Bu renklerin her birinin sembolik anlamları ve görselleri verilmiş, kültür içerisindeki yeriyle ilgi değerlendirmeler yapılmıştır. Özellikle devrimle birlikte kıyafet kültürünün evirildiği, yeni bir bakış açısının oluşturulduğu belirtilmektedir. Bu bölümde, her iki kültürde de renklerin giyim-kuşam açısından nasıl değerlendirildiği üzerinde durulmuştur. Diğer bölümlerden farklı olarak, her iki kültürde de ordu-sivil ayrımının yapıldığı ve konuların buna bağlı olarak incelendiği tespit edilmiştir. Ordu-sivil ayrımının yapılmasının, konunun derinlemesine ele alınmasına katkı sağladığı düşünülmektedir.

“Bayrak” adını taşıyan altıncı bölüm, “Türk Devletlerinde Bayraklar ve Renkleri” ile “Rus-Slav Devletlerinde Bayraklar ve Renkleri” olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. “Türk Devletlerinde Bayraklar ve Renkleri” başlığında, Türk toplumu için bayrakların güç, bağımsızlık gibi anlamlara geldiği ve bu anlamlar etrafında kutsallık kazandıkları aktarılmaktadır. Kutsal olarak kabul edilen, dünya görüşünün yansıması olarak değerlendirilen bayrak ve bayraklarda kullanılan renkler de önem arz etmektedir. Bu düşünceyle, Türk devletlerinin bayraklarında al/kırmızı, mavi, yeşil, sarı, siyah, beyaz renklerin kullanıldığı belirtilmiştir. Türk devlet geleneğinde, bayraklarda kullanılan renklerin sembolik anlamları ve özellikleri üzerinde de durulmuştur. Bu renklerden özellikle hâkimiyet, savaş ve zafer sembolü olarak al/kırmızı rengin yoğun olarak kullanıldığı aktarılmıştır. “Rus-Slav Devletlerinde Bayraklar ve Renkleri” başlığında, Rus-Slav devlet ve ordu geleneği içinde, bağımsızlığın ve hâkimiyetin sembolü olarak görülen ulusal bayrakların tarihi ve taşıdıkları renkler üzerinde durulmuştur. Ruslarda bayrak anlamında, “*Styag (sancak) ve khorugv* sözcüklerinin kullanıldığı ve bu sözcüklerin alay, nizam ve ordu gibi anlamları” (Saraç, 2023: 123) karşıladığı da belirtilmektedir. Rus-Slav devlet ve ordu geleneği içerisinde geçmişten günümüze kullanılan bayraklar, işlevleri ve üzerinde taşıdığı renklerin sembolik anlamları olduğu görülmektedir. Eski Rus topluluklarının bayrak ve sancakları incelendiğinde; beyaz, kırmızı, mavi, siyah, sarı, yeşil renkler dikkat çekmektedir. Zikredilen her renk, Rus-Slav topluluklarının dünya görüşünde yer etmiş ve sembolik anlamlarla varlığını sürdürmüştür. Ancak kırmızı, mavi ve beyaz renk, tarihî ve modern bayraklarda da kullanılan renkler olması münasebetiyle dikkat çekicidir. “Kırmızı rengin, Rus-Slav topluluklarınca kötü ruhlardan koruduğuna inanılmasının yanı sıra Rus halkının düşünce dünyasında güç, cesaret, yiğitlik, yüce gönüllülük ve sevgi kavramlarını temsil ettiği” (Saraç,

2023: 135) açıklanmıştır. Kutsallığın simgesi olarak görülen beyaz renk, asalet, dürüstlük, güç ve özgürlük gibi kavramlarla da ilişkilendirilmektedir. Mavi rengin ise, gökyüzü, su ve doğaya ait pek çok unsuru içermesinin yanı sıra Rus-Slav halklarında dinî bağlamda Meryem Ana'yı, cenneti ve iffeti temsil ettiği aktarılmaktadır. Slav topluluklarının kırmızı-beyaz-mavi renklerden oluşan üç şeritli modern devlet bayraklarının da dinî, siyasi ve kültürel anlamlarla donatılmış bir anlamı olduğu vurgulanmıştır. Türk topluluklarında bayrak/flama renkleri ile Rus/Slav kültürlerinde bayrak/flamaların ele alındığı bu bölümde, bir milletin sembolü olan bayrakların sahip olduğu renklerin ve taşıdığı anlamların tarihsel bir düzlemde ele alındığı görülmektedir. Yönetim şekilleri değişse bile her iki kültür dairesi içinde kurulan devletlerin bayraklarında kadim geleneklerin ve düşünce yapısının sürdürüldüğü ortaya konulmuştur.

Çalışma, *Sonuç* adını taşıyan bölümle tamamlanmıştır. Bu bölümde, Türk-Slav devlet ve toplum düzeninde kullanılan renkler, bu renklerin sembolik anlamları ve işlevleri üzerinde durulmuştur. Türk devlet-toplum geleneğinde renklere yüklenen anlamlar ve işlevler, tarihî kayıtlar ve kaynaklar temelinde incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bunun yanında, Türk-Slav kültürlerinde halk inançları, gelenekleri temelinde ortaya çıkan nazar, doğum, evlilik, iyeler, büyü, fal, ölüm, yas, kıyafet, bayrak, şifacılık gibi kavramlarda kullanılan renklerin özellikleri ve işlevleri hakkında da bilgi verilmiştir. Türk-Slav devlet ve toplum geleneklerinde kullanılan mavi, siyah, kırmızı ve beyaz gibi renklerin özellikleriyle ilgili genel bir değerlendirme sunulmuştur.

Kitabın *Kaynakça* kısmı, Türkçe ve Rusça dillerinde ayrı olarak verilmiştir. Her iki dilde yer alan eserlerden yola çıkılarak, konuyla ilgili kapsamlı bir literatür taramasının yapıldığı görülmektedir. Yazılı kaynaklar yanında içeriğin görsel olarak zenginleştirilmesi ve somutlaştırılmasında kullanılan kaynaklar *Çevrimiçi Kaynaklar (Resimler için)* başlığı altında sıralanmıştır.

Türk-Slav kültürlerinde renk sembolizmini inanış ve gelenekler bağlamında ele alan bu çalışmada, her iki ulusun kültürlerinde renklerin anlamları ve işlevleri hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur. Temel söz varlığı öğelerinden biri olan renklerin değişik kültürlerde de benzerlikler ve farklılıklar gösterebileceği örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Tarih boyunca toplum-kültür-dil teması içinde olan Türk ile Slav topluluklarının halk inanışları ile gelenek ve pratiklerinde kullandıkları renklerin sembolik anlamlarında da ortaklıklar olduğu ortaya konulmuştur. Karşılaştırmalı çalışma yapacak bilim insanları ve öğrencilere hitap eden eser, özellikle zengin Rusça kaynakçası ile dikkat çekmektedir. Ancak çalışmada kullanılan Türkçe kaynakların sayısının az olduğu, özellikle kitap formatındaki önemli çalışmaların görülmediği ve bunların sadece birinden yararlanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada verilen örneklerin renkli görsellerle desteklenmesi, konunun anlaşılmasına katkı sağlaması bakımından dikkate değerdir. Sonuç olarak, renk kavramının anlam ve işlev yönünün karşılaştırmalı bir şekilde sunulduğu bu eserin alana katkı sağlayıp etkileşim içerisinde olan topluluklar ve dilleri arasında yapılacak olan çalışmalara da kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- GENÇ, Reşat (1997). *Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı -Kırmızı-Yeşil*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- KARABAŞ, Seyfi (1996). *Dede Korkut'ta Renkler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- OTYZBAY, Zhazira (2019). *Türk Kavram Sisteminde Renkler*. Ankara: SFN Yayınları.
- ÖGEL, Bahaeddin (2014). *Türk Mitolojisi II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- SARAÇ, Hakan (2023). *İnanışlar ve Gelenekler Bağlamında Türk ve Slav Kültürlerinde Renk Sembolizmi*. Ankara: Günce Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- YAMAN, Sinan ve Hanife Yaman (2020). “Derleme Sözlüğü Bağlamında Anadolu Ağzlarında Olağanüstü Varlıklarla İlgili Söz Varlığı”. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sonbahar Özel Sayı I/I, s. 141-148.
- YILDIRIM, Elvin (2022). *Türk Kültüründe Renkler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvuru olan herhangi bir kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-Gayriticari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) altında açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgments: There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.

Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.

Licence: Authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published as open access under the CC BY-NC 4.0 license.